

תוכן עניינים

מבוא 3

1. פרק ראשון : אודות רש"י 4

4.....1.1 תולדותיו

5.....1.2 מטרת פרשנותו

6.....1.3 סגנון פרשנותו

2. פרק שני : אודות רבי חיים בן עטר 7

7.....2.1 תולדותיו

10.....2.2 מטרת פרשנותו

10.....2.3 סגנון פרשנותו

3. פרק שלישי : פרשייה, פרשנות רש"י, פרשנות אור החיים 12

12.....3.1 סיפור סדום ועמורה במקרא

12.....3.2 פרשנות רש"י אודות סיפור סדום ועמורה

14.....3.2 פרשנות אור החיים אודות סיפור סדום ועמורה

4. פרק רביעי : דיון והשוואה בין פירוש רש"י לבין האור החיים בעקבות יסודות פרשנותם 16

סיכום 18

ביבליוגרפיה 19

מבוא

בספר בראשית פרק יח (יז- לג), מופיע הדיון המפורסם בין אברהם ובין הא-ל בדבר הפיכת סדום ועמורה.

פירושים רבים נכתבו אודות דו השיח המתרחש בסיפור זה בין אברהם ובין הא-ל, ובנוגע למסר העולה מתוך סיפור זה.

בעבודה זו יתקיים ניסיון לבחון את גישתם של שני פרשנים מפורסמים לפרשיה זו. פרשן אחד הוא רבי שלמה יצחקי הידוע בתור רש"י, ופרשן שני הוא רבי חיים בן עטר, כותב הפירוש 'אור החיים'. המטרה בעבודה זו היא לראות כיצד המאורעות והרקע אשר הגיעו מהם פרשנים אלו בא לידי ביטוי בפרשנותם פרשיה זו, ולראות את ההבדלים אשר נוצרים ביניהם בעקבות זאת.

לצורך כך, שני הפרקים הראשונים ידונו ברקע של כל אחד מפרשנים אלו, וכן במוטיבים הפרשניים והכלים אשר הם משתמשים בהם. דבר זה נועד לעזור לאבחן את המסרים המוטמעים וכיצד הם משולבים בכלים הפרשניים אשר פרשנים אלו משתמשים בהם.

בפרק שלישי תובא פרשנותם כפי שהיא מתהווה מתוך דבריהם. יצוינו הקווים שעולים בכל אחת מפרשנויות אלו.

בפרק הרביעי, תערך סקירה של הממצאים העולים מפרושיהם, ותערך השוואה עם המציאות אשר הם חיו בה והבחנה של הקו שכל אחד מהם העדיף ללכת בו לאור אותה מציאות.

בעבודה זו נעשה שימוש בחומש מקראות גדולות, בהוצאת עוז והדר (2018) כמקור לשימוש בפירוש רש"י ובפירוש אור החיים.

1. פרק ראשון: אודות רש"י

1.1 תולדותיו

רבי שלמה בן יצחק, היה פוסק הלכה ופרשן מקראי ותלמודי. מקום הולדתו איננו ידוע, אולם הוא גדל ולמד בעיר טרוייש שבפורבנס ובישיבות לותיר שבגרמניה. משפחתו הייתה מיוחסת, אביו היה מלומד, ודודו מצד אמו היה תלמיד של רבינו גרשום מאור הגולה (Zeitlin, 1940).

באשר לרבותיו, רבי יעקב בר יקר היה רבו המובהק ואצלו למד כשש שנים, ולאחר פטירתו החל ללמוד עם רבי יצחק בן יהודה ראש ישיבת מגנצא, לאחר מכן למד כשלוש שנים אצל רבי יצחק הלוי ראש ישיבת וורמייזא (גרוסמן, אמונות ודעות בעולמו של רש"י, 2008).

בדבר שנת לידתו, נחלקו הדעות. במקור קדום שנמצא בסוף כתב יד של פירושו לתורה, נכתב כי רש"י נפטר בשנת תתס"ה בגיל ס"ה (גרוסמן, אמונות ודעות בעולמו של רש"י, 2008). לפי זה, שנת הולדתו סביב שנת דת"ת (1040). בהתאם לכך, נחלקו החוקרים בנוגע לרמת השכלתו של רש"י בעת שעזב ללמוד בגרמניה. אסכולה אחת טענה כי עזב בהיותו בעל רקע תורני עשיר, ואילו האסכולה השנייה טענה שבזמן זה היה רק תלמיד צעיר (שורצפוקס, 1993).

בעקבות נתון נוסף שרבו המובהק של רש"י נפטר בשנת תתכ"ד¹, חלק מהחוקרים קבעו כי רש"י יצא ללמוד בישיבות שבלותיר סביב גיל חמש עשרה (שורצפוקס, 1993) או שמונה עשרה (גרוסמן, אמונות ודעות בעולמו של רש"י, 2008). הסיבה לקביעה זו, היא מכיוון שקשה לומר שבגיל צעיר יותר הוא היה יוצא לנדוד לכאלה מרחקים.

אולם א' אפטוביצר, אשר מצדד בגישה כי בעת עזיבתו ללותיר היה רש"י כבר בעל השכלה עשירה, ביקש להקדים את שנת לידתו לסביבות השנים תשפ"ח-תש"ץ². הסיבה להקדמה, היא מפני שסבר כי גיל עשרים וארבע הוא גיל צעיר מידי מכדי לעזוב את לימודיו אצל רבו המובהק, על כן העדיף להקדים את שנת לידתו ובכך להתאים את גילו לכישוריו הנדרשים בעת זו. גישה זו נדחתה על ידי ש' שורצפוקס, וזאת מכיוון שהנחה זו איננה מוכרחת כלל ושינוי שנת הלידה מתבססת אך ורק על השערה (שורצפוקס, 1993).

על פי האסכולה שמניחה כי רש"י כבר היה תלמיד חכם כאשר נסע לגרמניה, השאלה שעלתה במחקר היא מה הוא חיפש ללמוד שם. יש טוענים כי הוא הוא הלך לשם על מנת להתכונן לקראת כתיבתו את הפירוש לתלמוד הבבלי. אולם יש טוענים, כי יש להשוות את שיקוליו של רש"י למתרחש במקביל בעולם הנוצרי באותה העת. וכי בעולם הנוצרי באותה תקופה, הייתה עיקר דאגתם לעבוד עם טקסטים ונוסחים תקינים. לפיכך ההנחה היא שגם רש"י ביקש לעבוד על נוסח תקני של התלמוד. מחקרו של אפטוביצר מצא לכך סימוכין, בכך שהוא מצא כי רש"י הגיע קודם כל ללמוד בישיבת מגנצא, ורק אחר כך לוורמייזא. במגנצא, רבינו גרשם כבר בנה שם אסכולה כזו של למדנים ופיתח שם את הגישה הביקורתית והעיונית, ובנוסף בישיבה שם גם היו ספרים רבים לשם כך.

כתוצאה מכך כנראה שרש"י עובר תהליך של שינוי, כפי שהוא כנראה מעיד על עצמו, ועובר מהגישה המסורתית, המבוססת על סברא, לגישה שמסתמכת על מקורות רבים ומגוונים, הן של נוסחאות כתבי יד והן על בסיס אזכורים רבים של חיבורים של חכמים בני דורו או בני הדור הקודם (שורצפוקס, 1993)

¹ שנת 1063/4 לספירה

² בין השנים 1028-1030